

JEDANAESTI SVEZAK ZBORNIKA »KAČIĆ«

T. Marcan

Redovitošću koja imponira izlazi *Kačić*, zbornik Franjevačke provincije presv. Otkupitelja. Nakon prošlogodišnjega (1979) sveska i mnogih stotina strana različitih prinosa može se slobodno kazati da je zbornik ispunio zamisao pokretača i da u suvremenoj hrvatskoj periodici ima svoje mjesto koje nije posljednje, svoje više-manje stalne suradnike od kojih čitatelj može očekivati ustaljenu kakvoću i čiji mu interes jamči raznolikost i svježinu svakog sveska. Treba poželjeti uredništvu da i ubuduće smogne snage redovito izdavati *Kačića*, da ustraje u svom suradničkom izboru i da ga proširi, te da rubriku o primljenim knjigama pretvori makar u kratku opisnu informaciju, ako nema sila za kritički prikaz.

Zanimljivost ovoga sveska svakako su radovi o dvojici osebujenih prvaka hrvatske arheologije, Marunu i Jeliću. Radovi se čitaju lako, puni su zanimljivih podataka za svakoga čitatelja i ozbiljni su prinosi poznavanju naših ljudi koje je amor patriae gonio da pod zemljom i na zemlji traže podlogu i smisao svoje i naše narodne svijesti.

Karlo Jurišić je u opsežnom prikazu *Fra Lujo Marun — osnivač starohrvatske arheologije* (1857.—1939.), 1—124, koji je mogao biti i bez nekih zanamirivih pojednosti ili gotovo nepotrebnih ekskursa, pregledno opisao Marunov život i djelovanje, što je bilo neophodno budući da do danas »ne nalazim niti jednu monografiju ili opširniju studiju o životu i radu toga značajnog čovjeka«. Naime, Marun je 1887. utemeljio prvo društvo za nacionalnu arheologiju, Hrvatsko starinarsko društvo u Kninu, 1873. otvorio Prvi muzej hrvatskih spomenika i 1895. pokrenuo prvi časopis za nacionalnu arheologiju, *Starohrvatsku prosvjetu*. Jurišić je rad podijelio u tri dijela: život, rad i ocjena. Čitatelj će upoznati čovjeka kroz čije su ruke prošli mnogi spomenici s hrvatskim vladarskim imenima, s likovima vlastela ili Bogorodića te mačevi ili nakić onkraj tisuću godina, pred čijim su očima izranjali ostaci prastarih zgrada, osobito crkava. Oživjet će mnogu sliku iz starih i novih čitanaka, učenik knjiga ili manifestacijskih pomagala. Ukratko, upoznat će čovjeka na početku onoga gotovo nestvarnog mosta koji nas veže s praocima, s iskonom. Shvatit će što je sve Marun mogao osjećati u okolici Drniša, u Biskupiji, Kapitululu i Uzdolju, na vrelu Cetine ili u Šopotu. Koga pak zanima osebujan Marunov redovnički život, doznat će, vjerojatno, i previše.

Ivan Ostojić je u svom prilogu *Don Luka Jelić — život i djela* (291—316) ukratko ali na mjestima plastično oživio tog učenjaka i fantasta; samo je šteta što nije i ocijenio i njegova djela. Nije dovoljno, iako je korisno, samo ispraviti nekoliko životopisnih podataka, nije dosta samo pisati o utjecaju na mladež ili nekim idejama. Pod onim naslovom mora se naći i ocjena djela radi svih nestručnih čitatelja *Kačića*, a bilo bi dobro da je tiskana i potpuna bibliografija. Isprika je na kraju teksta neuvjerljiva.

Nakon svojih radova *Drniš pod Venecijom* (sv. VII) i *Drniš u ogledalu tiska za hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji* (1860—1921), sv. VIII, Karlo Kosor pod naslovom *Drniška krajina za turskoga vladanja* (125—194) potanko piše o životnim, ratnim i crkvenim prilikama i o istaknutim pojedincima, među kojima je i slikovita osoba Vuka Mandušića.

Zanimljiv je prinos mjesnoj povjesti iz pera Ante Ujevića *Imotska krajina u doba narodnog preporoda* (217—234), to više što je Imotski bio jedan od stupova hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji i zastupničko područje velikoga Mihovila Pavlinovića. Ujević u rukopisu ima cijelu knjigu o prošlosti Imotske krajine i bilo bi dobro da se ona što prije tiska.

U prilog *Tragom Porgina oca* (195—203) Krešimir Mlač, polazeći od svojega istraživanja hrvatskoga tradicionalnog pjesništva, traži u humku pod crkvom sv. Nikole kod Nina grob »vrlo značajnog dostojanstvenika. Po svoj prilici to je grob oca Porge koji je doveo Hrvate u ove krajeve«, a pod crkvom sv. Vida u Privlaci grob nekog župana.

Pitanje je hoće li možebitna istraživanja potvrditi to domišljanje.

Pod naslovom *Dvije osječke visoke škole u 18. stoljeću* (317—342) Franjo Emanuel Hoško, u trećem nastavku (prva dva v. u sv. VIII. i X) priopćuje popis rukopisa i tiskom objavljenih javnih rasprava profesora visokih osječkih škola.

U prilogu *Mišljenje poljaka Hozija (1558) o upotrebi slavenskog narodnog jezika u liturgiji* (205—216) Sante Graciotti piše o protivniku upotrebe narodnog jezika u liturgiji i njegovu mišljenju kako bi, eventualno kad bi do toga došlo, najprikladniji bio hrvatski jezik u Dalmaciji. Zanimljivo mišljenje protivnika, koj je tako nehotice postao prvi teoretik upotrebe narodnog jezika u liturgiji. U *Prikazu prosvjetno karitativnog rada Družbe Kćeri Božje ljubavi u našoj domovini* (235—270) Alojzija Cartan, piše pregledno o toj relativno mladoj družbi redovnica.

U svom prikazu *Župa Roško polje prema statistici iz 1944. godine* (271—290) Andrija Nikić priopćuje temeljitu statistiku mjesnoga župnika u hrvatskom kraju, koja je zanimljiva i za informaciju i za usporedbu.

Ivan Dumiš objavljuje *Prilog bibliografiji radova franjevaca Hrvatske provincije sv. Cirila i Metoda od 1900. do 1945. godine* (343—358). Priopćitelj je u VIII. svesku donio *Povijesnu bibliografiju Hrvatske franjevačke provincije sv. Cirila i Metoda*.

JEDNA DOKTORSKA RADNJA

Andrija NIKIĆ, La separazione dei francescani nati in Erzegovina dalla Provincia di Bosnia e l istituzione della loro Custodia (pars dissertationis), Romae 1979, str. 1—78.

Slavko Kovačić

Andrija Nikić nije novo ime u našoj crkvenoj historiografiji. Objavio je više knjiga i članaka s područja hercegovačke crkvene povijesti. Doktorirao je 1971. g. na franjevačkom učilištu Antonianum u Rimu. Nedavno je objavio dio svoje doktorske disertacije. Sudeći po sadržaju cijele radnje što ga donosi na str. 11—15, neobjavljeni je dio zanimljiviji i važniji od objavljenoga. Autor je očito išao za tim da ovim izdanjem ispuni uvjete promocije, a možda će cijelu radnju u hrvatskom prijevodu izdati poslije. To bi svakako bilo poželjno, jer objavljeni izvadak uzet sam za sebe zapravo ne opravdava naslov radnje. Od sedam poglavlja u taj izvadak je ušlo samo poglavlje o župama, gdje se baš najmanje govori o u naslovu istaknutom pitanju odjeljivanja hercegovačkih franjevaca od njihove matične bosanske provincije i ustanovi posebne hercegovačke kustodije.

A. Nikić ovdje redom iznosi historijat pojedinih tadašnjih hercegovačkih župa, a zatim ukratko obrađuje pitanje nastanka posebnog hercegovačkog apostolskog vikarijata za čije su se osnivanje založili biskup fra Rafo Barišić i hercegovački franjevci, a pri tom su naišli na podršku rimskog Zbora za širenje vjere (Propagande), pa i hercegovačkih turskih vlasti. Tako su uspjeli nadvladati žestoki otpor franjevaca iz Bosne i franjevačke vrhovne uprave reda. Povod razdvajanju do tada jedinstvenog apostolskog vikarijata turske Bosne na bosanski i hercegovački, takozvanu »Barišićevu aferu«, autor, dakako, iznosi. Međutim, o kako se teškom »slučaju« radilo čitatelj iz ovog izvotka jedva može i naslutiti. Hercegovačka (i bosanska također) Crkva je ipak iz tih kriza izašla, obnovljala se i rasla. Bivši hercegovački provincijal fra Rufin Šilić u predgovoru Nikićevoj radnji (str. 5—7) na svoj način spominje i sadašnji »hercegovački slučaj«. Ne ulazeći ovdje u bilo kakva suprostavljanja njemu ili bilo komu, poželjeti je da hercegovačka Crkva u ojačanoj odanosti i povezanosti s Rimskom crkvom i papom i ovog puta nade pravo rješenje i što prije iziđe iz svojih neprilika pa ponovo doživi dane obnove i mirnog rasta.